

ИНТЕРВЈУ: ВИКТОР ФРИДМАН, ДОПИСЕН ЧЛЕН НА МАНУ

Во македонскиот јазик е срцето на Балканот

Олга АРБУЛЈЕВСКА

Светски познатиот славист, Виктор Фридман, професор на Универзитетот во Чикаго, Илиноис, кој минатата година беше избран за дописен член на Македонската Академија на науките и уметностите, неделаво престојуваше во Скопје, при што го одржа своето прво пристапно предавање во МАНУ за разликите меѓу македонскиот и бугарскиот јазик, како и предавањето за американските слависти и македонистиката.

● Виктор Фридман е веројатно најмладиот член на МАНУ, генерација 1949. Од каде интересот токму за македонскиот јазик, кому му посветивте повеќе од две децении од својата научна работа?

– Тој интерес за Македонија и за македонскиот јазик почна многу порано. Би рекол уште како дете, кога всушност за првпат слушна за македонскиот јазик. Моите родители имаат словенско потекло. Претците на мојот татко, за да си го спасат животот, емигрираше од Русија во 1908 година, по тогашните преврати, како и претците на мојата мајка од Романија. Се разбира дека моите родители го негуваа својот јазик а освен тоа татко ми ги проучуваше словенските јазици. Мојот прв контакт всушност беше преку музиката. Имавме една плоча на, како што се викаше, „Југословенски народни танци“, каде што најпрвин се вљубив во македонскиот мелос. Тоа беше некое оро што јас сакав да го

слушам, па дури и го игравме во една фолклорна секција... Потоа во Водичот словенските јазици на Региналд де Брсе, интересирањето за македонскиот јазик уште повеќе се продалбачи.

ЗА АФИРМАЦИЈА НА МАКЕДОНИСТИКАТА

● Како што дознаваме, студиравте антропологија, за да одеднаш се свртите кон балканистиката и проучувањето на македонистиката. Што беше пресудно за тоа?

– Тоа е навистина интересна приказна. За тоа се прашуваа и се чудеа многу мои пријатели, кои пред се беа загрижени за мојата иднина. Што би работел јас со едни такви студии, со професија од која тешко би егзистирал, со нешто што воопшто не е практично... Јас им одговарав – Не е важно. Јас го студирам она што го сакам. И да немам потоа работа, јас ќе чистам чевли во Сан Франциско, но ќе знам дека петнаесет години од мојот живот сум посветил на она што го сакам на мојата љубов – македонистиката. Им велев да не се грижат, оти знаев и бев убеден дека еден ден ќе станам универзитетски професор. Дипломирав 1970 година. Интензивно студирав во Портланд Стејд, каде имав врски со македонскиот јазик. Интензивно ги проучував словенските јазици. Веќе ги имав совладано старословенскиот, бугарскиот, словенечкиот, дури и грузинскиот јазик. Пост дипломските студии ги дадов 1971 година, и тогаш мојот професор Збигњев Голоб ме упати на Семинарот за македонски јазик. Тоа беше исто така многу чудна при-

казна. Немав средства ниту за пат, па 200 долари ми даде Универзитетот од Чикаго а 200 долари ми дадоа моите родители... За мене овој Семинар за македонски јазик беше решавачки и мојата докторска дисертација беше на тема „Граматичките категории на македонскиот индикатив“, што е всушност прва книга за македонскиот јазик во светот. Притоа многу ми помогнаа и многу сум им благодарен на почитуваните мои

претседател на американскиот комитет при меѓународната асоцијација за југоисточно-европски студии, потоа и во американскиот комитет при меѓународниот комитет на славистите, работејќи на разни проекти сум придонесувал и ќе придонесувам за афирмацијата на македонистиката. Сметам дека Македонија и македонскиот јазик е срцето на Балканот. Ова не го велам случајно туку во тоа сум убеден проучу-

● Особеностите на македонскиот јазик и литература го прават овој јазик да биде дел од светската култура. – Грчкото ембарго кон Македонија е срам за цивилизацијата

ментори Блаже Конески и Божидар Видоески.

● Освен што сте професор на катедрата за славистика и балканистика на Чикашкиот Универзитет, ангажиран и активен член на повеќе комисији од Меѓународниот комитет на славистите, сега сте и член на МАНУ. Што значи тој ангажман за Вас?

ВОННАУЧНИ ПРИТИСОЦИ

– Моја животна определба е човек да го работи она што го сака. Јас ја имам среќата да се занимавам со она што е моја љубов. Моите контакти со МАНУ и другите научни институции за јазикот, не се сегашни. Соработував и порано. Навистина, за мене е голема чест што сум избран за дописен член на оваа високонаучна институција. Како

вајќи ги споредбено словенските јазици повеќе години.

● Вие се занимавате со социolingвистички истражувања на балканските јазици. Вашите предавања што ги одржавте во МАНУ и во Институтот за македонски јазик и литература „Крсте Мисирков“ оставија голем впечаток. Кажете ни нешто за особеностите и разликите, конкретно меѓу македонскиот и бугарскиот јазик.

– Според мене секој јазик има свои вредности. Како лингвист сметам дека во македонскиот јазик се одразува најмногу балканскиот јазичен контекст, имено македонскиот јазик е различен јазик од другите балкански јазици и тој е живо сведоштво за сожителство. Тој трпел влијанија но останал оригинален и посебен, како што реков низ него

чука срцето и духот на Балканот. Се разбира има допирни точки или сличности со бугарскиот јазик но јас докажав дека тоа е независен јазик уште многу понапред. Морам да признаам дека тоа не беше лесно бидејќи имав и воннаучни притисоци, кога ми беше речено дека ќе бидам прогласен за „персона нон грата“ во Бугарија, но мене научната вистина ми беше помила од каква и да е политичка манипулација.

Сметам дека особеностите на македонскиот јазик и литература го прават овој јазик да биде дел од светската култура. Тоа го почувствував уште кога за прв пат го прочитав Стале Попов, автор што многу го сакам. Ги сакам многу македонските народни приказни и народен фолклор. Поседувам и многу стари книги каде што се споменува Македонија и каде што се гледа самосвеста на Македонецот. Еднаш се случи да го побијам тврдењето дека бугарскиот и македонскиот јазик се идентични, како што го пропагира пропагандата, токму користејќи се со моите научни сознанија и историски факти за Македонија. Па така на Универзитетот во Аризона при моето изведување на славистичките споредби на јазиците професорот Грејс Филдер, кој што го тврдеше спротивното, извика – „Па навистина, тоа е друг јазик!“ На тие особености на македонскиот јазик ги упатувам и моите студенти. Така еднаш кога го видов спонтаниот интерес на студентката Кристина Крамер, за македонскиот јазик и литература, сфатив дека таа мора да се занимава токму со него, не заради друго, туку затоа што самата се фати за книгите што јас ги проучувам и што многу ги сакам. На моите

студенти им ја влеав љубовта кон Македонија и македонскиот јазик и веќе некои од нив биле на Семинарот за македонски јазик и литература и активно се занимаваат со негово изучување.

● Дали интересот за македонистиката во светот расте, со оглед на тоа што сè повеќе Македонија е пристапна на меѓународен план по нејзиното осамостојување?

– Токму така. Порано за Македонија барем кај нас во Америка не се знаеше многу. Денес таа е актуелна. Не само по политиката што ја води туку и по културата. Се зборуваше многу за филмот на Манчевски, иако сметам не беше доволно разбрана неговата метафорична порака. Грчкото ембарго кон Македонија според мене е срам за цивилизацијата. Народите, јазиците и културите

треба слободно да комуницираат и само така има напредок. Грчкото ембарго е незаконско и мене ме радува фактот што уметниците, научниците и интелектуалците од двете земји не се согласуваат со таквите нецивилизирано состојби. Нема ништо пострашно од комуникациското табу. Што се однесува до македонистиката, таа веќе на некои универзитети се изучува во рамките на славистичките студии. Така на пример во градот Анарбор на Универзитетот во Мичиген. Постојат летни школи за македонски јазик во Аризона стејт, потоа курсеви по македонски јазик во градот Темпе и на Универзитетот во Питсбург. Мислам дека интересирањето сè повеќе се шири и тоа посебно ме радува бидејќи Македонија ја чувствувам како свој втор дом!